

artilletres

REVISTA CULTURAL. — NÚM. 7. — CASTELLAR DEL VALLÈS. — JUNY DEL 1989

PREGUNTES A JOAN BROSSA — LLORENÇ FERRER i JOSEP ORS, ARTESANS DE CASTELLAR —
EL CATALÀ, UNA LLENGUA EN PERILL? — ARXIU GAVÍN: INVENTARI D'ESGLÉSIES (II) —
MIQUEL DECLOT: *NEGOCIS DE PELUTS* — LA NOSTRA GENT — JOSEP RAMON BACH: *ELS*
OCELLS PRESONERS.

Edifici Serveis Centrals - Sabadell

Bon Servei

PREGUNTES A JOAN BROSSA

Joan Brossa va néixer a Barcelona el 19 de gener de 1919. És autor d'una voluminosa obra poètica que inclou també la poesia escènica, visual i poemes objecte. Dotat d'una forta personalitat, la seva obra innovadora permet classificar-lo com un dels poetes catalans més interessants del nostre segle.

—Quan jo començo a escriure, cap als anys quaranta, l'ambient que hi havia a Catalunya era d'una gran repressió. A més jo tenia una doble dificultat, la primera per escriure només en català, cosa que sempre he fet, i la segona per escriure una poesia experimental. Recordo una anècdota sobre el primer llibre que vaig publicar, mig clandestí, *Em va fer Joan Brossa*. Quan el vaig portar a la censura hi vaig trobar el poeta Sánchez Juan que jo coneixia de temps enrera. S'havia fet falangista per poder donar de menjar als seus fills, que en tenia molts. Quan el vaig veure el vaig saludar i ell ràpidament em va fer callar i em va dur a un corredor separat on em va dir: «Aquí podem parlar en català, perquè si ens senten els d'allà dintre...» En aquella època un llibre que tingués més de 30 o 40 pàgines havia de passar censura a Madrid, de manera que em va fer anar diverses vegades per veure si arribava el permís per editar-lo. Al final no me'l van autoritzar, van optar pel «silencio administrativo» i me'l van perdre.

—Durant la guerra vaig conèixer un amic, Enric Tormo, a qui vaig ensenyar uns poemes meus amb imatges hipnagògiques fruit d'influències freudianes. Quan estàs mig adormit t'apareixen unes imatges a cavall de la realitat i el somni que t'inspiren uns efectes determinats. L'Enric Tormo em va presentar el Manuel Viusà que va quedar sorprès d'aquesta poesia i em va dir: «Ho has d'ensenyar a un amic meu que hi entén molt en aquestes coses. És pastisser i viu a Sarrià. És molt reaccionari encara que faci literatura d'avantguarda.» Quan hi vaig anar per primer cop, cap a l'any 49, en Foix es va entusiasmar i em va dir: «Això que fas és autèntica avantguarda. No és el que fa Salvat-Papasseit, que és un fals avantguardista que no sap escriure i copia els futuristes.» Més tard em va continuar dient que allò que jo feia era interessant però que calia que practiquéssis la mètrica. La mètrica? —vaig dir— però si és una cosa putrefacta! Sí, d'acord, però si arribes a construir un sonet perfecte això et servirà sempre —em va replicar Foix. Reconec que tenia raó i vaig començar a fer sonets. M'hi trobava bé i més tard

vaig alternar els sonets amb les odes sàfiques, alcaïques... Vaig continuar tractant J. V. Foix fins que va semblar que li caigués malament que jo també fes sonets. Semblava com si li volgués fer la competència i vaig deixar d'anar a les vetllades que tenien lloc a casa seva els diumenges.

Aquesta mena de gelosia entre poetes ha existit sempre a totes les èpoques i a tots els pobles. Ara la Generalitat diu que la cultura catalana s'ha d'obrir a fora, a Europa. Doncs bé a mi m'acaben de donar un premi internacional a París, a la Unesco, i ningú a la Generalitat no se n'ha fet ressò. Deu ser que em consideren un català de segona...

—La meua poesia ha estat poc coneguda fins a l'any 1970, que apareix *Poesia rasa*. El fet que jo fos poc conegut com a poeta ha estat a causa dels problemes polítics i socials pels quals ha passat el nostre país, però també ha estat culpa meua ja que jo, al revés de molts escriptors, no he tingut mai pressa perquè la gent conegués la meua poesia. Jo crec que una obra literària és un procés. Ensenyar els inicis de la teua obra quan encara no saps cap a on vas trobo que és estafar la gent. No m'ha interessat ensenyar la meua poesia fins que he sabut on portava aquest procés. Jo als poetes joves que em vénen a veure sempre els recomano calma, que no s'apressin a publicar els seus llibres perquè amb els anys un sempre s'avergonyeix dels seus primers poemes. Cal el sedàs del temps per poder oferir una obra coherent. Jo no he tingut mai cap pressa. Ja estic acostumat a viure en la misèria. Per exemple, en el meu teatre sempre he procurat que si poden sortir dos personatges, no en surtin tres, per eliminar despeses, tal i com està el teatre català... La meua primera poesia era d'una exuberància verbal però després s'ha anat reconcentrant. He tingut sempre una tendència a la concentració. He procurat que el poema es pugui abarcar amb la mirada.

No m'interessa fer com aquells pintors que sempre pinten el mateix quadre. Després de fer sonets he volgut fer coses noves. Ara que la meua obra té un cert ressò, sobretot a l'estranger, vull estar molt atent perquè els marxants no m'obliguin a «fabricar» sempre les mateixes coses.

Hi ha escriptors que no treballen si no veuen la publicació del llibre segura, o que no pinten si no tenen una exposició en perspectiva. Jo no he fet mai això. He considerat que l'obra és un procés i que una cosa porta a l'altra. Que si s'ensenya, molt bé, però que si no s'ensenya és igual. El que importa és el corrent interior de l'obra. No faig com certs autors d'avui que només estan pendents de l'èxit. No hi ha res més trist que tenir èxit i prou. Jo no ho he fet mai. La meua obra ha tingut una lògica interior que s'ha anat desenvolupant. Que s'ha pogut estrenar, molt bé, que no, mala sort.

—No he tingut mai en compte el destinatari de la meua obra. Aquesta pregunta me l'han fet moltes vegades i sempre contesto el mateix: jo escric per a la persona intel·ligent. I hi ha pobres que són intel·ligents i pobres que són rucs com també hi ha rics intel·ligents i rics que són uns burros. Conec un cineasta belga molt interessant que es diu André Delvaux que sempre em diu: «La millor manera de servir el públic és fer allò que creus que has de fer.» Un dia comentant una pel·lícula seva li vaig dir que no m'havia agradat perquè la trobava massa llarga i ell em va confessar que també la hi trobava però que la va allargar per pressions de la productora. Tu has de fer la teua obra amb honestat i donar-la al públic encara que sàpigues que sempre hi haurà a qui li agradarà i a qui no. És una cosa d'ordre interior.

—Amb els poetes no m'hi entenc massa. M'entenc més amb els artistes que tenen un cert voltatge. Els poetes, inclús ara, els trobo molt encatronats, d'una altra època. Fan una poesia molt «emotiva», molt de diumenge a la tarda, que en dic jo. Per això quan vaig descobrir Foix em va agradar perquè vaig veure que era diferent a la resta de poetes de l'època. En Riba també m'ha agradat, però no els «ribistes» ni els Lòpez-Picó, els Manent, els Garcés, etc. En aquells moments jo experimentava una sensació com la que devia trobar Joan Miró davant dels pintors de l'escola d'Olot.

—Quan escric no vull provocar res. Tinc unes necessitats i la meua obra una coherència. No penso mai en jugar a escacs amb els lectors o els crítics. Les coses em vénen de dins a fora. A vegades anant pel carrer veig una fulla que cau i allò em suggereix una idea. A vegades és somiant que trobo una camins que convergeixen. No m'he proposat mai fer un poema en un moment determinat.

Els poemes escènics els vaig fer perquè necessitava trobar una tercera dimensió a la meua poesia. Aquesta poesia escènica no té res a veure amb el teatre convencional, dramàtic. Eren uns personatges que sortien, que deien unes paraules combinades amb uns telons de colors que queien. Després vaig anar veient que aquests personatges podien encetar altres coses. No hi buscava, però, que pogués agradar més a la gent. La meua obra no és una indústria. Sempre ha estat l'obra la que ha parlat. D'aquesta poesia escènica a la poesia visual només hi ha un pas.

Els poemes objectes daten del 1943, són paral·lels als meus primers poemes visuals. Jo en deia «poemes experimentals» perquè no sabia com dir-ne. No hi havia tradició en la nostra literatura. Aquesta poesia lliga molt amb la màgia.

—Cap als anys 50 faig l'antipoesia per buscar una essencialitat, per no disfressar el llenguatge. Després faig una poesia més cívica i patriòtica perquè sempre he cregut que el poeta està a tot arreu. També al carrer. Hi ha poetes que creuen que la qüestió social no es pot dir, altres opinen el contrari, que el lirisme no té valor. Per

a mi tot és important. Crec que els poetes d'avui no es preocupen per la qüestió nacional, només tenen pressa per entrar a la història. La poesia que es fa ara, amb poques excepcions, és noucentista. Volen trasplantar el noucentisme, cosa que no lliga gens amb la nostra època. Són també neoromàntics; fan una poesia que divaga, de poca força lírica. Tenen la sang d'orxata. I això és una manera d'aniquilar el poeta. Pretenen salvar-se amb Carner. S'hi arrapen com a un salvavides. Els falta vitalitat. La nostra època va per unes altres vies. Està bé que el poeta faci versos, però no ha de quedar anquilosat. Jo tinc dos poemes visuals monumentals que els he pogut fer perquè els han pagat les institucions. No són escultures sinó poesia visual.

—Crec que avui dia s'escriuen versos però no hi ha poetes; uns són funcionaris, altres treballen en una editorial, altres es dediquen a l'ensenyament... Aleshores què és el poeta? El poeta és un senyor que entén la vida d'una determinada manera o no és res. Sovint als versos hi ha ben poca poesia. El poeta ha de tenir una actitud davant de la vida. Això és com aquell que és periodista però que vol ser novel·lista. Si mai escriu alguna novel·la segur que serà una merda perquè està deformat. No se la sap jugar. Jo amb tot això sóc més radical. Quan em vaig decidir a escriure, perquè creia que tenia coses a dir, no em vaig limitar. Els de casa volien que entrés a treballar en un banc i, en tot cas, que els diumenges a la tarda fes poesies. No ho vaig voler perquè era conscient que havia de triar entre una cosa i l'altra. Aquesta actitud radical m'ha portat molts problemes familiars perquè no ho entenien. Per poder anar tirant em dedicava a vendre llibres prohibits a determinats amics conscient dels riscos que corria a causa del franquisme.

Això que la meua poesia sigui comercial o no, tant me fot. Jo crec que no hi ha poetes afeccionats o poetes professionals sinó bons o mals poetes. Actualment la poesia catalana està en un carreró sense sortida. És força dolenta, no només comercialment sinó humanament. Quan vaig fer aquell poema visual del velòdrom vaig quedar molt satisfet. Alguns diuen que allò és una escultura quan és un poema visual. És un problema d'educació; molts mestres són retrògrads, no es volen bellugar. Se'ls ha de fotre una empenta...

—M'agrada molt la música. Em serveix per carregar les piles; trobo que la música actual és interessant sobretot la de Mestres Quadreny amb qui he col·laborat darrerament. El que no m'interessa és aquest comerç de la música fàcil. Tot és problema d'educació i jo no sóc educador. Entenc la vida en funció de mi mateix, no pas segons uns models. Hem de donar temps al temps. Això és com aquell que diu: «Com que hi ha molta gent que no sap llegir, faré una literatura amb faltes d'ortografia per identificar-me amb el lector analfabet.» Home!, el que cal fer és ensenyar la gent a llegir...

Al llarg de la meua obra sempre he col·locat tots aquells elements que m'han interessat. També la màgia, el circ, l'il·lusionisme. La meua obra és una síntesi de molts i diversos factors. Per això sempre dic que no escriuré unes memòries ja que aquestes estan contingudes en els poemes.

—Crec que la llengua catalana està en una davallada. Només cal sortir al carrer. Al principi de la democràcia hi havia molta gent que s'esforçava a enraonar el català. Ara en canvi quan els parles diuen: «¿Cómo?» Crec que el català es perdrà entre d'altres raons perquè la política que porta a cap en Pujol és tova. Ell és nacionalista, però la Generalitat va afluixant cada cop més.

—Salvador Dalí no m'agrada gens. És un pallaso i un pintor mediocre. Només m'interessa la seva obra d'abans de conèixer la Gala. Després ella el va fer renyir amb els seus amics. La seva obra posterior fa pena. Viví i va morir voltat de corbs. La gent valora els que fan el pallaso i també són sensibles amb els qui desgraciadament estan malalts. Tenim el cas ben recent de Josep Carreras... Els poetes hauríem de dir ai! ai! per poder vendre llibres...

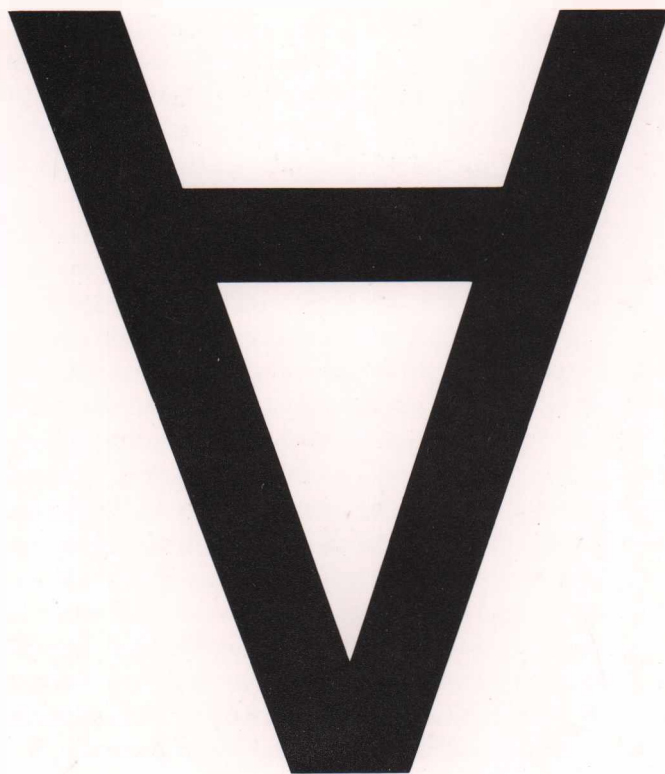
—Ara estic molt preocupat perquè sempre he treballat sense «demanda» i actualment en tinc molta i això em fa estar una mica intranquil perquè per res del món no voldria deixar de ser jo mateix. Vull fugir de la fabricació en sèrie i del mercat comercial; només vull fer les coses que m'agraden, que segur que seran les millors. Ara tinc molta feina. He de fer una exposició de poemes visuals i de poemes objectes al Japó, una altra als Estats Units, a Londres, a Màlaga a Glasgow. Les exposicions a Madrid i a Alemanya han tingut molta ressonància. He estat de sort perquè la gent només homenatja els poetes quan s'han mort, en canvi amb mi se n'han adonat una mica abans...

—*Moltes gràcies, senyor Brossa, per la seva amabilitat.*

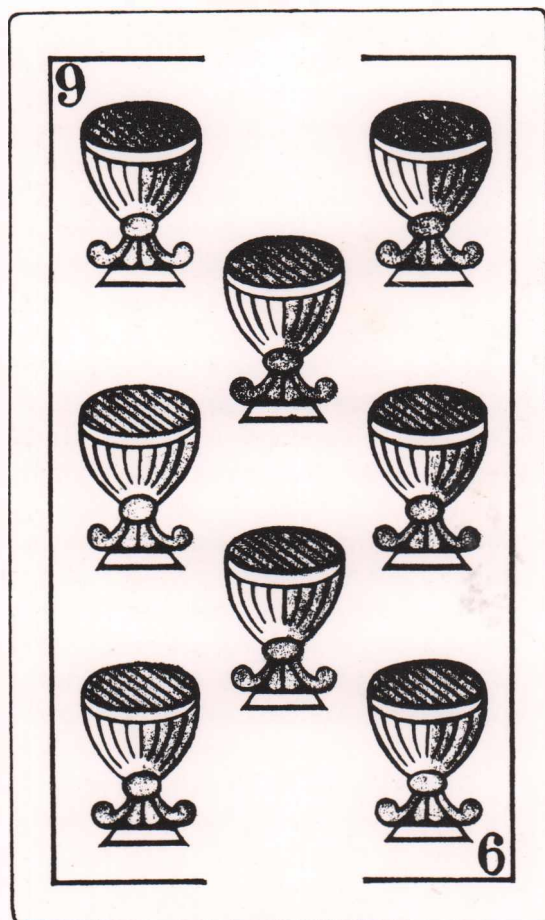
SALVADOR PUJOL ARGUDO
JOSEP RAMON RECORDÀ

Barcelona, gener del 1989

CAP DE BOU

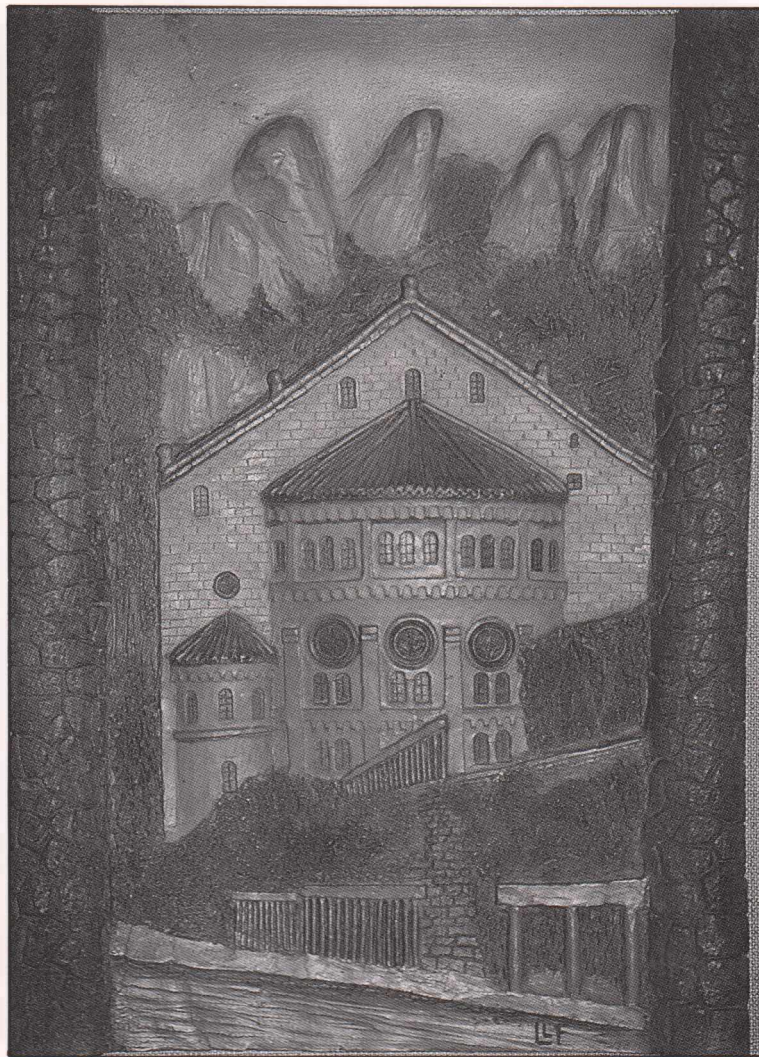

ESPANYA

LLORENÇ FERRER I RIBAS

RELLEUS DE TERRACOTA i FIGURES

Llorenç Ferrer, Església de Montserrat, relleu de terracota

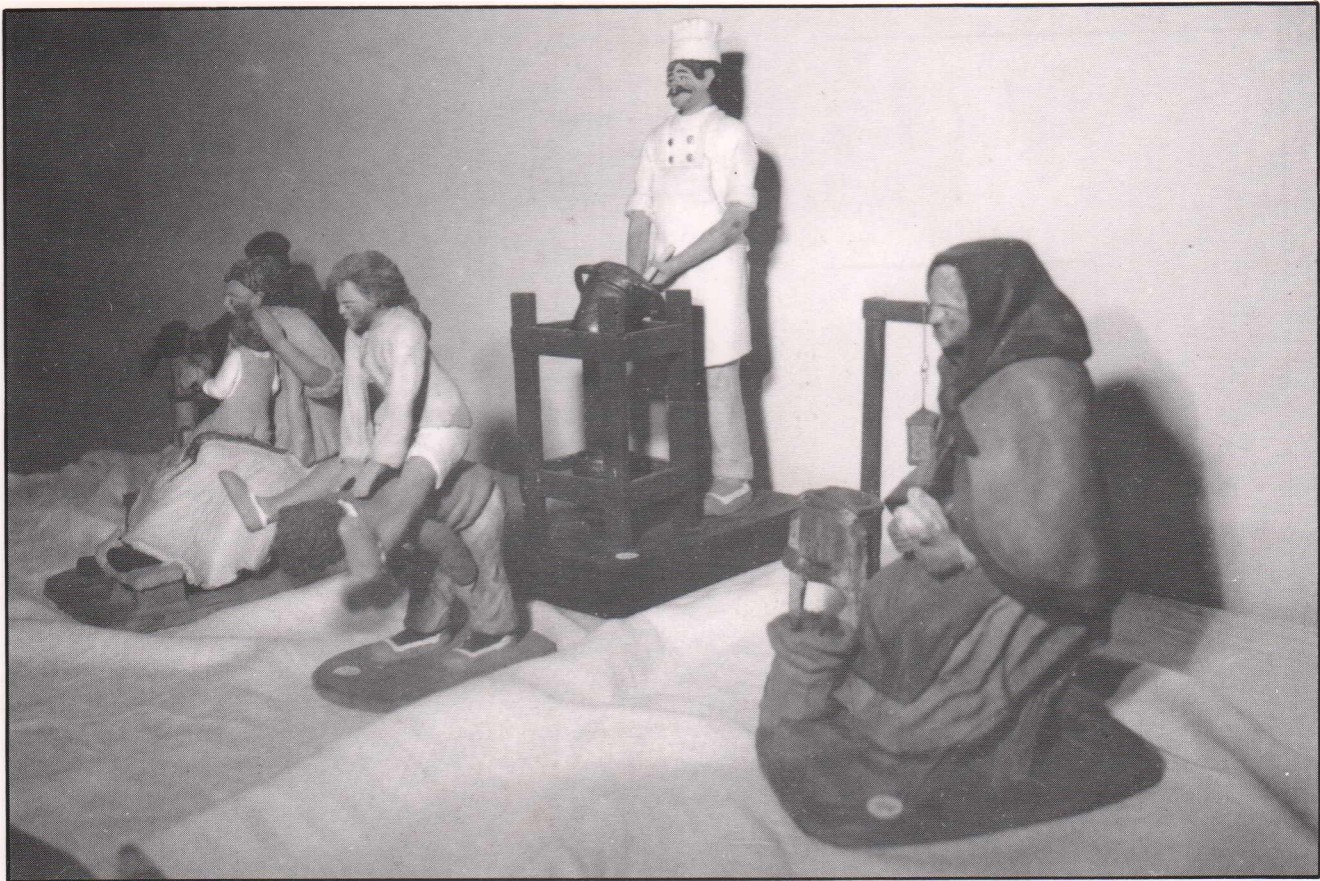

LLORENÇ FERRER i RIBAS (Castellar del Vallès, 10 d'agost de 1906)

És un dels artistes més veterans de la nostra vila. Al llarg de la seva dilatada vida ha desenvolupat un seguit d'oficis variats. Va ser un dels fundadors del grup de pessebristes de la capella de Montserrat, d'això fa 38 anys. En arribar-li la jubilació, i com que no sap estar-se sense fer res, comença a fer figures de terrissa i murals de terracota. La seva primera exposició la va realitzar al local de la SEAC ara fa uns deu anys.

És un artesà autodidacta. Els temes dels seus quadres són de Castellar i d'arreu de Catalunya. Les seves figures reproduïxen les escenes típiques del pessebre així com pagesos, pescadors, plassos... i alguns personatges típics del nostre poble.

Llorenç Ferrer, Personatges diversos, figures de terracota

Llorenç Ferrer, Pallassos, figures de terracota.

JOSEP ORS I CAMAÑAS

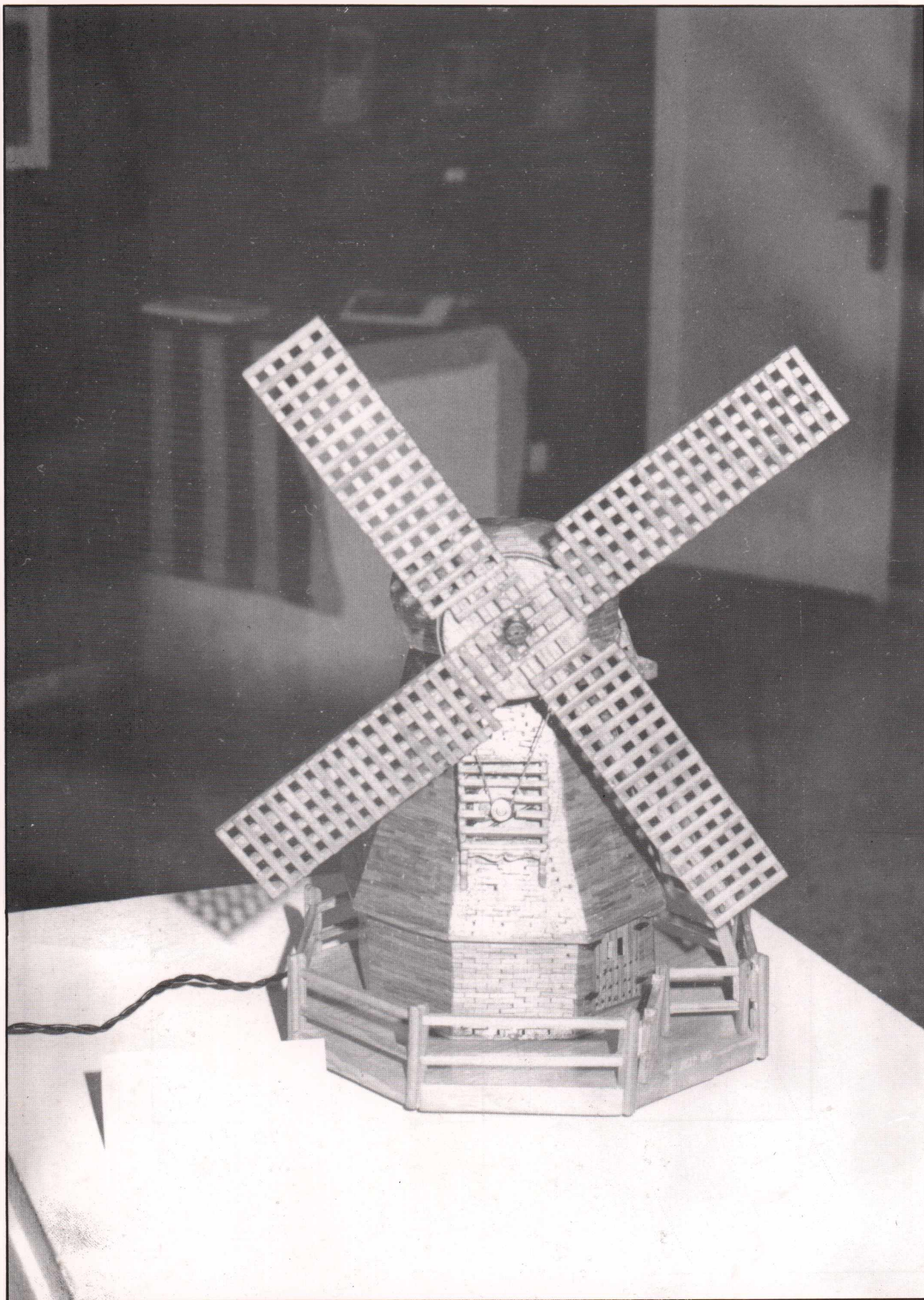
TALLES DE FUSTA

JOSEP ORS i CAMAÑAS (Roda de Ter, 4 de gener de 1931)

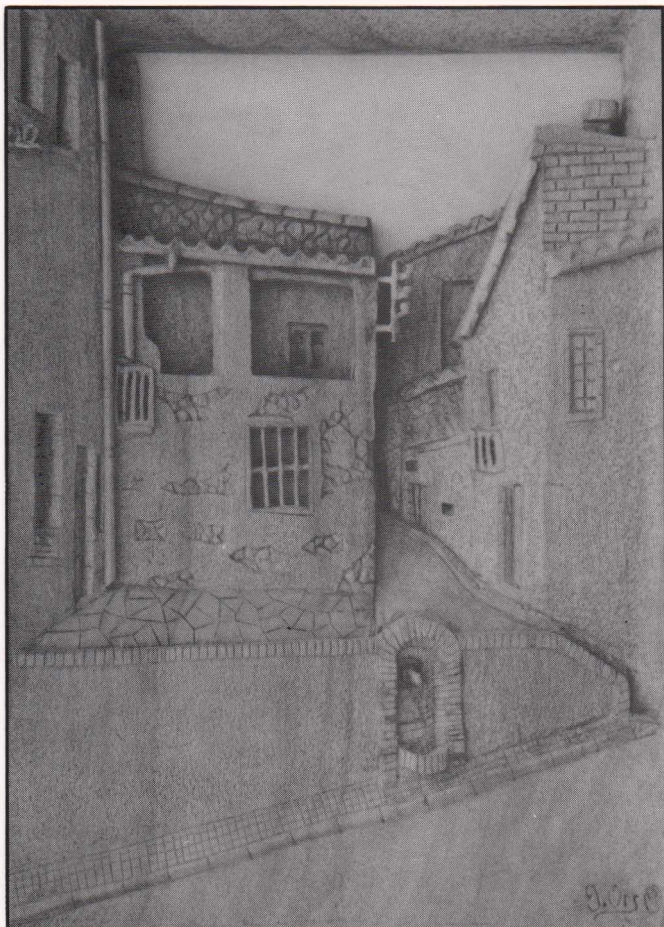
Des dels nou anys que resideix a Castellar. Al llarg de la seva vida ha desenvolupat un seguit d'oficis que l'han permès dominar diverses tècniques manuals. Fa deu anys que va començar, de forma autodidacta, a fer figures de fusta de faig, concretament una reproducció de la torre Eiffel i una altra de la torre inclinada de Pisa. De fusta de pi és el material emprat per a la realització d'un molí de vent. El seu esperit inquiet l'ha dut a fer uns quadres de cedre on li plau representar els nostres racons més típics: el carrer de Sant Iscle, l'església, el castell, la plaça Vella, el racó de cal Batllori, així com altres indrets coneguts de la geografia catalana, Rupit, Besalú etc.

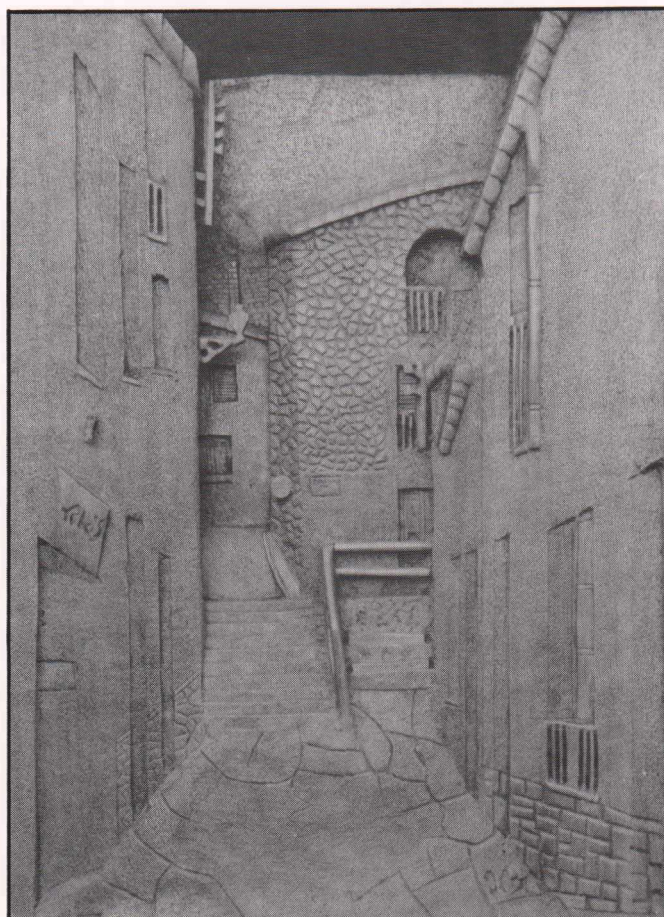

Josep Ors, Molí de vent, figura de faig

Josep Ors, Racó de cal Batllori, relleu de cedre

Josep Ors, Escales de cal Calet, relleu de cedre

EL CATALÀ, UNA LLENGUA EN PERILL?

D'ençà que la revista literària *Els Marges* va plantejar-ho en un article que ha esdevingut tan històric com polèmic, el tema del perill que pot córrer la llengua catalana és un d'aquells temes que surt constantment, una vegada rera l'altra, als diferents mitjans de comunicació del país. Així mateix, ha esdevingut tema freqüent de conversa, formal o informal, i motiu de diversos llibres i d'un nombre prou alt d'articles. El mateix text que esteu llegint en aquest moment s'insereix de ple dins d'aquesta temàtica.

La majoria de polítics tenen una posició presa sobre aquesta qüestió, la qual ha estat sovint manifestada públicament; així mateix, moltes persones procedents de diferents branques de les activitats que es donen en la nostra societat també s'hi han manifestat. Tanmateix, potser qui menys en parla és el professional que està directament implicat amb l'actual realitat de la llengua: el lingüista, el professor de llengua, el corrector...

Per als professionals de la llengua, aquest tema és el propi objecte del treball quotidià. Com a ensenyant, com a corrector, com a treballador de la normalització de l'idioma, com a investigador, el professional de la llengua sap com és de perillós de barrejar termes, de confondre nivells, d'anar a raure a subjectivitats excessives, simplificacions abusives o generalitzacions aberrants. Sap que cal matisar molt, que cal treballar a partir de dades, no a partir d'intuïcions no comprovades o de percepcions que poden ser fruit d'una determinada posició social de la persona que la manifesta, però també de la seva desconexió de la realitat global que l'envolta.

Mirant aquest tema des d'un punt de vista menys de sobretaula de cafè —o de diumenge—, intentant de donar-li un caire més tècnic —seria un xic petulant dir-ne científic, potser—, voldria aportar algunes dades que poden, si més no, enriquir les converses a què he fet referència més amunt. I les aporto des d'una perspectiva doble, encara que a molta gent li pugui semblar que tot és el mateix: per un cantó, com a estudiós de la llengua en general, de la pròpia comunicació humana; com a aprenent de lingüista, en definitiva. Per un altre, com a persona compromesa, personalment i professional, en la normalització de l'ús de la llengua del meu país, tant com a professor de la llengua catalana en un institut de batxillerat, com des del punt de vista de persona que es dedica, actualment i des de fa alguns anys, a la investigació de l'ús de la nostra llengua en la societat que li fa de marc.

Una llengua és una realitat viva, dinàmica. Per tant, sotmesa a adaptacions, a canvis, a transformacions. Les llengües canvien, al llarg dels temps. I canvien no d'una forma radical, sobtada, sinó d'una manera lleu, quasi imperceptible, lenta. Els mateixos parlants normalment no se n'adonen, però poden trobar al seu entorn exemples fàcils de reconèixer que li ho demostrin: paraules que desapareixen al cap del temps, d'altres que s'imposen de nou sense que hom sàpiga gaire d'on surten (de vegades sí que és prou clar, d'on vénen). Mots que can-

vien de forma de pronunciar-se, expressions velles que la gent jove ja no entén, i expressions noves que la gent gran no sap relacionar amb la seva pròpia realitat, etcètera. A principis de segle, a Sabadell encara es pronunciava la «ll» com a «i» (tal i com fan encara a Osona o a la Garrotxa, per exemple). Avui dia només perviuen dues paraules en què això succeeixi: «vull» i «cella» (pronunciades «vui» i «ceia», encara per la gent més jove). Fa vint anys molta gent encara pronunciava «barana», «taronja» i «caragol», quan avui dia tot-hom diu —no escriu, llevat del darrer cas— «brana», «tronja», «cargol»...

Aquests canvis es produeixen constantment, dia rera dia, i són els que, en definitiva, donen una explicació plausible de com ha aparegut el mateix català, des d'aquella llengua llatina de la qual arrenca, de la qual és fill. Són canvis que obeeixen a unes lleis d'evolució interna de la llengua, la qual —les quals— són pròpies i genuïnes de cadascuna de les llengües del món.

Ara bé, de vegades amb aquestes evolucions internes d'una determinada llengua, es barregen elements lingüístics procedents d'altres llengües, per causa de la influència que la història ha concedit a unes llengües per damunt de les altres. Llavors podem adonar-nos que ha començat, en certa manera, a ser una llengua substituïda per una altra: aquesta segona més potent, més forta, ja per raons de pes demogràfic, polític, cultural o d'altres menes, ha començat a menjar-se terreny de la llengua primera, la que se'ns presenta com a més feble, la que té condicions d'entorn menys favorables.

Posem un exemple: la simplificació de les combinacions dels pronoms catalans (els, els ho, els el, els la, els els, els les, els en, els hi, etcètera) en una única combinació usada a nivell parlat (els hi), és molt probablement un procés intern propi del català, genuí. En canvi, la pèrdua d'ús dels pronoms «en» i «hi» del català parlat a la zona de més forta immigració és un contagi —permetin-me l'expressió— d'una característica sintàctica del castellà que despersonalitza la nostra llengua. Podem dir, en aquest cas, que el castellà s'ha menjat un xic de terreny propi del català. Podríem trobar exemples com aquest dins de la fonètica, dins del lèxic, etcètera.

Per camins com aquest podem veure que, a la curta o a la llarga, totes les llengües que entren en contacte amb una altra estan en perill: si una de les dues es mostra més forta, acabarà influïnt decisivament damunt de l'altra. Fixem-nos en el gallec parlat a Galícia, davant del portuguès del nord de Portugal, modalitats lingüístiques que no només pertanyen a la mateixa llengua sinó àdhuc al mateix dialecte: la parla de Galícia apareix fortament castellanitzada, mentre que la del nord de Portugal es presenta com a més genuïna.

Un altre tema diferent seria de valorar aquest fet com a positiu o com a negatiu: si el català existeix és precisament perquè es va donar tot aquest procés, amb influències germàniques, àrabigues, occitanes, gèl·liques,

hispaniques, etcètera, damunt de la llengua que, pas a pas, s'anava formant des d'aquell llatí inicial del qual sorgí.

Per tant, i des d'un punt de vista estrictament intern, tota llengua està sotmesa a una sèrie d'influències, pròpies i alienes, que poden afectar decisivament la seva faïçó i fins i tot la seva existència.

Damunt de tot això, però, cal encara afegir-hi una perspectiva diferent, que s'encreua, s'interpenetra, amb el que hem exposat suara. Es tracta de l'ús que fem de la mateixa llengua.

Una llengua té sempre un territori natural a l'interior del qual és d'ús comú entre els seus habitants. Ara bé, la situació lingüística —i no només als Països Catalans, sinó a tot el món sencer— de les darreries del segle XX ens fa veure que el concepte de territorialitat d'una llengua està enormement desdibuixat, fins al punt que sovint hom ignora, conscientment o inconscient, que un mateix territori no pot ser l'espai natural de dues llengües, i que totes les llengües són d'àrea restringida. Per molt que l'anglès vagi agafant un clar protagonisme en el camp de les relacions internacionals, l'àrea natural de l'anglès també és restringida. Per molt que l'espanyol sigui la llengua oficial de tot un estat —o de més d'un, però ara em vull referir només al que porta el mateix nom de la llengua—, no és tot l'estat l'àrea geogràfica natural d'aquesta llengua, sinó només unes determinades zones.

Les migracions, les diverses situacions històrico-polítiques, els mitjans de comunicació, la formació cultural dels ciutadans, sempre més o menys manipulada pel poder establert, han contribuït a desdibuixar aquest concepte de territorialitat de les llengües, de manera que hom accepta sense gaires problemes que una determinada llengua també és natural que es parli fora del seu àmbit territorial propi, i amb el mateix protagonisme que si ho fos, de propi, aquest nou territori on s'ha estès el seu ús.

El que acabem de constatar explica que sigui tan habitual d'observar que els catalans renuncien a la seva pròpia llengua per tal de fer més fàcil la comunicació amb aquells membres de la nostra collectivitat nacional que no són catalanoparlants d'origen. Es tracta d'una actitud humana explicable, raonable, freqüent, però que pot posar en perill, ara per via externa, la pròpia supervivència de la llengua. En efecte, si aquesta renúncia a l'ús de la llengua pròpia del país es va fent progressivament més freqüent, això vol dir que és l'altra llengua la que va ocupant, més o menys a poc a poc, espais d'ús de la llengua del país. Substituint-la, en definitiva.

Aquesta tendència era, fins fa poc, propiciada per l'entorn polític. En l'actualitat, l'entorn polític és propici just al fet contrari, i la prova és que, aparentment, l'actitud del legislador afavoreix la normalització de l'ús

del català. Ara bé, n'hi ha prou amb una actitud favorable des de les instàncies del poder? Tot sembla fer veure que no: Irlanda ha quasi perdut del tot la seva llengua pròpia, tot i que continua essent l'oficial del país, en benefici de l'anglès, que se li ha menjat ja gairebé tot el territori i les parcelles d'ús.

Actualment es perfila com a condició indispensable perquè una llengua sobrevisqui, el fet que la societat en la qual es parla realment la cregui necessària. I que sigui la pròpia societat la que exigeixi el seu ús en tots els camps i nivells. A Grècia se sent música grega, cantada en grec —fins i tot dins de les tendències musicals més avançades i de moda— a totes hores, a la ràdio. Aquesta no obtindria els índexs d'audiència que cerca, si no n'emetés. En canvi, actualment als Països Catalans més aviat passa el contrari: qui fracassa és l'emissora que s'entesta a programar només música que tingui el català com a llengua vehicular. I això no depèn de les institucions; depèn de l'oient de ràdio.

Si la societat demana —exigeix— l'ús d'una llengua, aquesta perviurà. Si la societat es mostra indiferent, freda —i no en la teoria, sinó en la pràctica, en el viure de cada dia, en els petits i grans detalls de la vida quotidiana—, la llengua en qüestió acabarà essent absorbida, xuclada, per la llengua que es mostri més poderosa, més forta. Quina serà, en el cas dels Països Catalans, la llengua que es mostrarà més forta, ja des d'ara mateix?

Aquest és el gran dubte que ens hem de plantejar. I que, si convé, tractarem en properes col·laboracions. De moment, però, pensem-hi barallant unes quantes dades: quina és la composició actual de la societat catalana, des del punt de vista de l'origen familiar i, presumiblement, lingüístic? Qui parla més català, els vells —que van desapareixent— o els joves —que van accedint als llocs claus del funcionament de la societat? Els joves que aprenen, més o menys bé, el català a l'escola, en realitat el parlen entre ells? Es preveu que el parlin, en el futur, substituint la llengua que a hores d'ara és majoritària en els contactes entre gent jove, que és el castellà? El gran increment —cert, demostrable— d'habitants dels Països Catalans que entenen el català en els darrers deu anys, va acompanyat d'un increment tan favorable al català de parlants reals de la nostra llengua? No es pot donar el cas —paradoxal— que en el moment que el català està en més bones condicions teòriques, la seva pròpia societat el traeixi, renunciant tant al seu ús que el fa innecessari, sempre parlant a nivell global, general?

GUSTAU ERILL I PINYOT

Catedràtic de Llengua i Literatura catalanes a l'Institut «Manolo Hugué», de Caldes de Montbui.

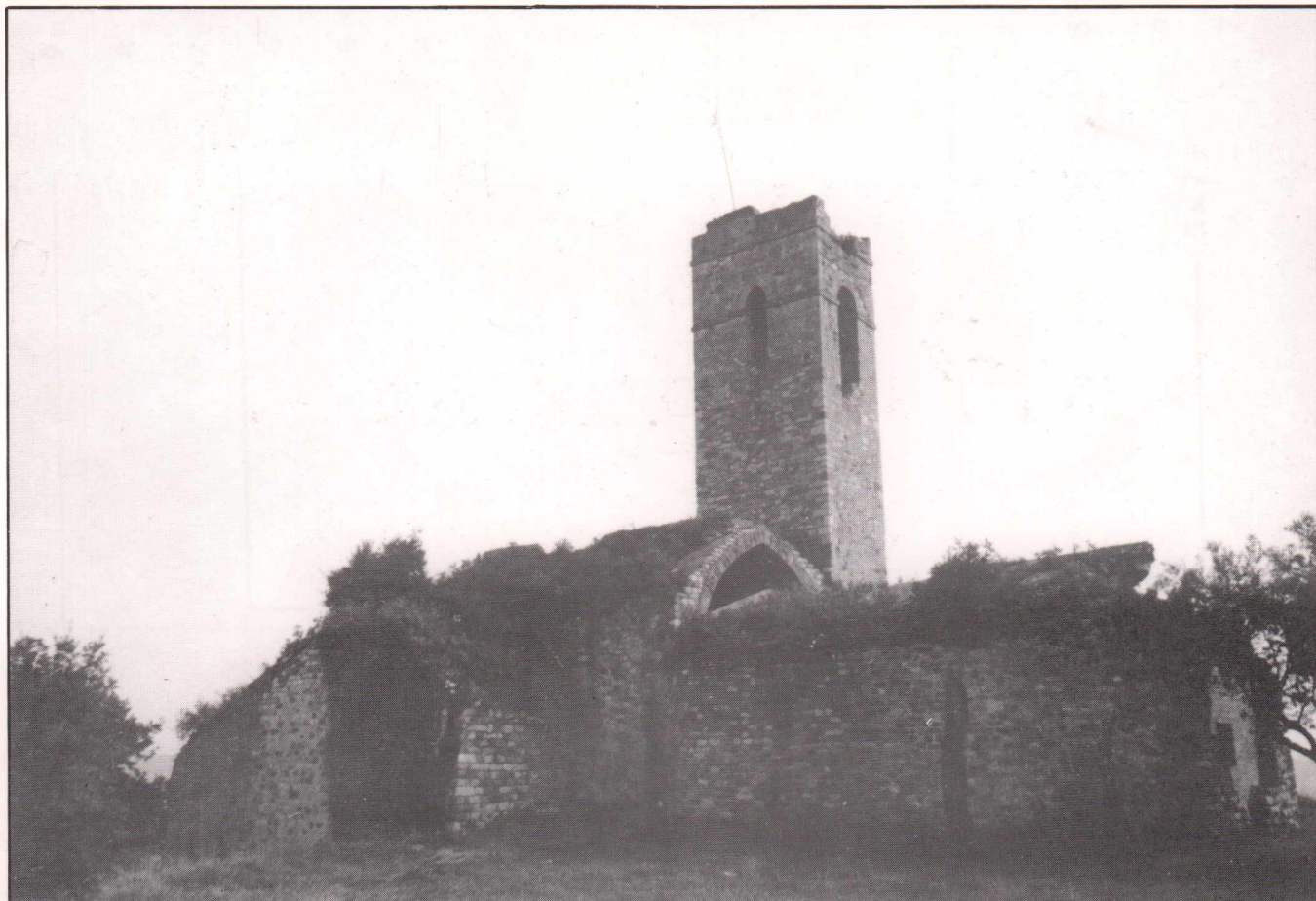
ARXIU GAVÍN

INVENTARI D'ESGLÉSIES (II)

Sant Esteve de Castellar Vell

Sant Esteve de Castellar Vell

Capella de Sant Pere d'Ullastre

*Capella de Sant Martí de Can Massaguer
(8 de juny de 1975. Actualment desapareguda)*

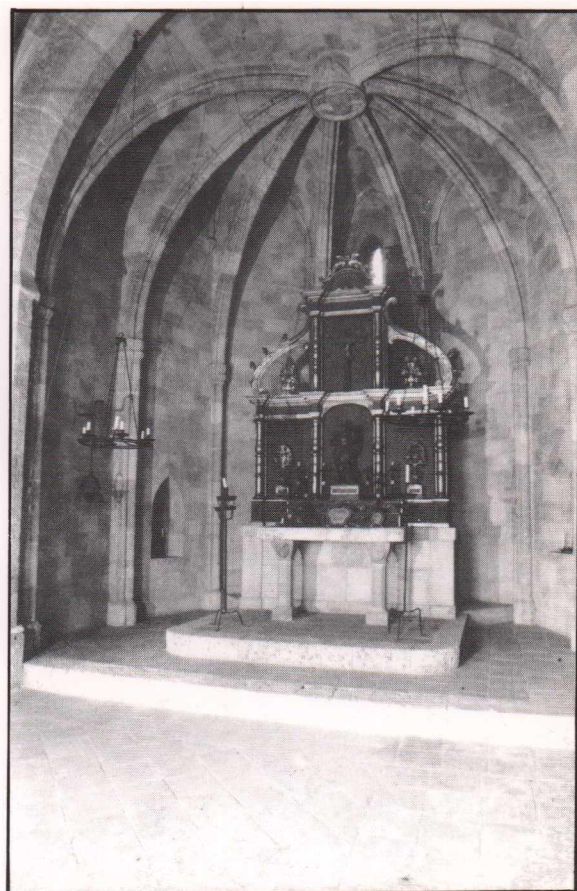

Capella de Sant Pere d'Ullastre

Capella de Santa Bàrbara (castell de Castellar)

Capella de Santa Bàrbara (castell de Castellar)

Ermita de Santa Maria del Puig de la Creu

Ermita de Santa Maria del Puig de la Creu

MIQUEL DESCLOT

NEGOCIS DE PELUTS

DIBUIX: MONTSE GINESTA

Per a la Clara

Heu de saber, mainada,
que en aquell temps de l'any
en què el pagès fa la sembrada
i el caçador planta el parany,
va passar una vegada
una història de molt d'engany
que us contaré d'una tirada
fins que tal dia faci un any

Compare Llop és el primer
protagonista
d'aquesta faula trista
que no té cap ni centener:
veieu-lo, ja, que es lleva un bon matí
amb el ventre més buit que una guitarra
i l'estómac més prim que un violí.

—Ves, això sí que m'encaparra
i em fa rodar el magí.
No em queda ni una botifarra
ni un mal xocolatí
per bellugar la barra,
i, francament, no goso anar al veí
si em vol deixar, per una estona,
un parellet de cues de garrí
o una cuixeta d'ànec amb llimona.
Li dec encara vint fuets
i un torró de Xixona
i una bossa de cacauets
i un braó de bacona
i un peix amb tots els uts i ets...
En fi, que em sembla molt que no em perdona.
A caçar hi aniria prou
si no portés tant d'enrenou
i si no fos per aquest dia
que, ves, potser em refredaria.
I, a més, no sé veure un trist bou,
ni un xai, ni un ànec o una cria.
Anar a comprar estaria bé:
podria anar a cal pastisser,
o potser a la carnisseria
o, qui sap, a la polleria...
però no tinc ni un mal diner
i al poble ja ningú no em fia.

Comare Guilla, mentrestant,
espia de darrere una atzavara
aquella tracamanya rara
de fer callar la fam enraonant.
I ella, que té una idea clara
del fricandó que vol tenir al davant,
comença a rumiar-se ara
si fent societat amb l'ignorant

no trauria negoci gran
del poc enteniment del seu compare.

—Vejam, compare Llop, vejam,
m'ha semblat que us roncava el budellam
i que potser us vindria prou a mida
de canviar de vida.

—Ai, comare, veieu, això és la fam,
que és una malaltia maleïda
que pateixo amb el cor pengim-penjam.

—¿I què hi diríeu si jo us ensenyés
una manera que, sense diners,
tinguéssiu una col i un enciam
cada dia de cada mes?

—Doncs que una peça d'aviram
m'agradaria encara més,
però que amb tal de fer nyam-nyam
m'agafaria al que calgués,
no em ve d'un pam.
Però abans de donar-vos cap resposta
voldria que em diguéssiu la proposta.

—Teniu raó, compare, no patiu:
tot està a sembrar a mitges una feixa
que tinc no gaire lluny del riu
i ja veureu que es posa a créixer
primer el rebost
i després la fortuna,
i que sempre tenim un pa a la post
o un préssec o potser una pruna.

—Fa cara que ho teniu molt ben compost,
però el que és jo em quedo a la lluna,
si us ho he de dir amb franquesa pura.

—Sí, compare, us ho explico ara tot d'una:
jo hi poso els meus coneixements
d'agricultura,
i vós aquesta gran musculatura
que desafia els elements
i us fa el més ben plantat de la natura
i, sens dubte, un dels més valents.

—No està gens mal xerrat, això, consoci,
veig que sabeu tot el valor que tinc.
Compteu amb mi per al negoci:
xoqueu-la, vinguen aquests cinc!

—Doncs ja podem anar per feina,
que la sort ens espera al tros.
Vós haureu de dur l'eina,
que el que és a mi em fa mal aquest os.

Els dos improvisats pagesos,
camina que caminaràs,
trascamen a bon pas
pels vells camins estesos,
tris-tras, tris-tras,
les quatre potes al compàs,
tris-tras, tris-tras, tris-tras,
les quatre potes a bon pas.

A l'hortet de comare Guilla,
darrere un clap de camamilla,
compare Llop ja hi troba un sac de mà
ple fins dalt de patates per plantar.

—Au va, compare, això és feina senzilla,
tot és fer aixà, i així i aixà.

—Doncs jo ho trobo una feina de tità!
Sort que la meua força no perilla.

Compare Llop bufa i rebufa,
repica i pica,
i el pit se li estarrufa,
compare Llop pica i repica,
recontrabufa i bufa,
i les patates planta i fica.

—Comare, això ja està mig mastegat.
Ara depèn del sol i de l'aiguat.

—A fe, compare, que com vós
no pot haver-n'hi enlloc ni un ni dos.

I ara amb una alegria tota ufana
se'n van els llauradors
a entretenir la gana
fins que madurin les verdors.

La primavera ja recita
la naixença dels brots: «caram-caram»,
i quan arriba el temps de la collita

els consocis s'arriben al seu camp.
—¿Compare, no us excita
pensar que matarem la fam?

—Ai, comare, la pell em ve petita,
la veritat, de veure aquest fullam!

—A vós us deixo, doncs, la tria,
que us heu guanyat el millor tall.
Quina meitat, així, us plauria?
La part d'amunt o la d'avall?

El compare rumia
com qui fa un gran treball:

—Si em decidia
per la d'avall
em quedaria
com un secall.
Si em decidia
per la d'amunt
em posaria
com dos en un.

I a la guineu
li diu, garneu:

—Ja ho tinc, consoci,
la d'amunt fa per mi

—Sí senyor, bon negoci,
ja us la podeu collir.

I ara amb una alegria tota ufana
se'n van els collidors
a revenjar-se de la gana
amb el fruit de tantes suors:

La comare menja patates,
que sota terra, avall, es fan,
i el compare només les mates,
fullaraca d'amunt sobrant.

* * *

La segona plantada
comare Guilla vol
que sigui col,
verdura regalada.

Sota una xeringuilla,
compare Llop ja hi troba un sac de mà
bo i ple d'esqueixos per plantar
tot l'hortet de comare Guilla.

Compare Llop bufa i rebufa,
repica i pica,
i el pit se li estarrufa,
compare Llop pica i repica,
recontrabufa i bufa,
i les cols planta i fica.

Quan ha passat el temps
les cols ja són crescudes,
i els dos peluts parents
s'envien benvingudes.

—Compare, vós fareu la tria,
que us mereixeu el més bon tall.

Quina meitat, doncs, us plauria?
El tros d'amunt o el tros d'avall?

—Si em decidia
pel tros d'amunt
em quedaria
com un difunt.
Si em decidia
pel tros d'avall
potser hi faria
més bon badall.
Ja ho tinc, consoci,
la d'avall fa per mi.

—Sí senyor, bon negoci,
ja us la podeu collir.

Però si la patata
s'amaga avall, a terra,
la col és a la mata,
amunt, que fa la guerra.
I, així, la comare s'atipa
i el compare... s'empipa.

* * *

La comare té ja determinat
que la tercera sigui blat.

Tocant a una jonquilla
de l'hortet de comare Guilla,
compare Llop ja hi troba un sac de mà
tot ple de grana per sembrar.

Compare Llop bufa i rebufa,
repica i pica,
i el pit se li estarrufa,
compare Llop pica i repica,
recontrabufa i bufa,
i aquella grana planta i fica.

Quan ha passat el temps
l'espiga ja té gra,
i els dos camalluents
ja pensen en el pa.
Però aquest cop un dels parents

no es vol deixar atrapar.

—Avui, comare, no faré la tria
fins que aquest blat
no sigui tot a la masia,
i al sac, i ben lligat.

—Compare, només faltaria!
Serà tal com ho heu barrinat.

I la comare posa
a l'esquerra uns saquets petits,
molt poca cosa,
i a la dreta uns d'enormes i botits
de color rosa
com els confits.

—Vejam, compare, feu la tria,
i no la feu estreta.
Quina pila us agradaria?
L'esquerra o bé la dreta?

—Si preferia
la de l'esquerra
ja tornaria
a anar per terra.
Si preferia
la de la dreta
no em tocaria
d'estar a dieta.
Ja ho tinc, consoci,
la de la dreta fa per mi.

I ara a matar la gana
amb aquella alegria tan ufana!

Però en els sacs petits
comare Guilla hi ha ficat la grana
per fer-ne pa
de bon menjar,
i als sacs botits
només la palla,
pobra deixalla
per a la boca d'ases i muls guits.

MIQUEL DESCLOT
Castellar, gener de 1983

ALBERT ANTONELL I RIBATALLADA

Amb aquest número 7 d'Artilletres empenem una tasca que creiem pot ser força valuosa i alhora molt interessant.

Volem presentar als lectors de la revista la figura dels personatges més representatius de casa nostra. La figura dels homes i dones que al llarg de la seva vida han anat forjant la història del nostre Castellar del Vallès.

Per començar aquesta secció, hem cregut oportú portar la semblança del nostre alcalde elegit democràticament a les passades eleccions municipals. La cortesia i el protocol ens ho exigeixen. Més endavant presentarem la vida d'aquells qui, des d'una plataforma o altra, han anat deixant les seves empremtes marcades en aquest petit-gran poble que tant estimem.

Albert Antonell i Ribatallada, nascut a Castellar del Vallès un 28 de febrer de 1936. Fill d'Antoni i Maria. El pare és del moianès, la mare, però, és d'arrel castellarenca. Emmaridat amb una andalusa, Paquita Cladera, integrada a la nostra terra més que ningú. És pare de tres fills: Alina, Idoia i Aniol. Té una germana més jove, la Paquita.

—Sr. Alcalde...

—No em diguis Sr. Alcalde, tracta'm de tu que m'agrada més.

—Vas néixer el 1936, què recordes d'aquells anys d'infantesa?

—Un record molt llunyà i molt difús és quan el pare

va tornar de la guerra, però ja et dic que és un record molt nuvolós. Ara bé el record més agradable de quan era menut és de quan jo vivia al carrer St. Miquel núm. 5, on ara hi ha la placeta amb un desmai. Jugàvem amb terra i amb una pedra foguera grossa que hi havia al mig i la picàvem amb altres pedres fogueres per fer-ne sortir xispes.

—Quan comences a anar a col·legi i a on?

—Al primer col·legi que vaig anar va ser als pàrvuls de les germanes dominiques. Després vaig anar a ca l'Alguer; el meu mestre és la senyoreta Antònia Alguer. Ara bé, com la majoria de nois d'aquella època, anàvem a hores a col·legi i ens emportàvem la feina a casa, érem la gent que no anava als nacionals. He de dir que a les escoles nacionals no hi vaig anar mai. Sóc un dels

nois que es va escapar de cantar. No sé per què, potser perquè la mare era de l'edat de la Srta. Alger. Després, vaig haver d'anar, durant una època, amb el Sr. Pla, que feia classes en una escola oficial al costat del patronat Tolrà, però jo continuava estudiant a hores amb la Srta. Alger.

—*Els records o fets més remarcables de quan eres infant?*

—Un cop molt fort va ser el canviar de casa. El record més enrayable el tinc de quan anava a ajudar a casa l'àvia, a cal malcontent, a fer les feines de pagès: tallar raïm, carregar les portadores, anar amb carro, acompanyar el meu padrí a Barcelona i anar a dinar a les setportes... El fet, però, que em va marcar de debò va ser els assassinats de la gent de can Tolrà. Jo llavors formava part de l'escolania de la parròquia, amb Mn. Cardona, i va arribar aquesta notícia mentre assajàvem.

—*Comences a treballar a l'edat de...*

—Em poso a treballar als 14 anys. Durant nou mesos estic a la impremta Ribera i conec l'ofici d'impressor. Després passo a aprendre l'ofici de fuster. En tornar de la mili, als 22 anys, deixo de fer de fuster i aprenc electricitat, i em poso de mecànic-electricista amb una cosa nova. Em vaig preparant a base de cursets fins que em converteixo en una persona que el seu ofici és cap de manteniment electro-mecànic. Finalment torno a canviar i em poso a fer d'alcalde.

—*Et cases...*

—Em caso als 26 anys amb Paquita Cladera.

—*Quines són les teves afeccions preferibles?*

—Sóc un apassionat de l'excursionisme. L'excursionisme tal com s'entén a Catalunya, esquí, alpinisme, fotografia...

—*Alguna altra afecció especial?*

—Llegir i escriure, però em falta temps.

—*Què et va fer decidir a presentar-te en una llista electoral i per què com a cap de llista?*

—De la mà de l'excursionisme treballes fent país i descobreixes un munt de coses. Arriba la democràcia. Es comença a necessitar gent il·lusionada. Entro en la segona legislatura com a suport, independent, a l'equip de Convergència en el lloc número onze. A mitja legislatura hi ha baixes i entro com a regidor de Cultura. Ara ja no es tracta de donar suport sinó d'haver d'intervenir en el govern municipal de Miquel Pont. La renúncia de Josep Arderius, que feia d'alcalde, en arribar la tercera legislatura fa que m'en parlin, se'm fa una proposta, m'ho penso i decideixo presentar-me. Ben segur que hi ha gent més preparada que jo, però per les circumstàncies que siguin, no es decideixen. Jo sempre

amb ganes de fer alguna cosa pel poble, amb l'esperit de treballar pel meu poble.

—*Què vas pensar quan vas veure't elegit?*

—Ui! a primer cop de vista, que haviem d'haver tret un regidor o dos més. Vaig pensar que tot l'esforç que haviem fet havia reeixit.

—*Quan vas deixar la feina per dedicar-te plenament a l'alcaldia, vas consultar-ho amb els de casa teva?*

—Sí, ho vaig consultar i hi van estar d'acord.

—*Una vegada a dintre com t'hi has trobat?*

—Amb sorpreses de tota mena, però bé. Amb la pugna constant de l'administració. He après a treballar amb tots els defectes i les virtuts que té l'administració.

—*Com distribueixes el teu treball durant el dia, normalment?*

—El meu treball és tota la jornada del matí, fins a les 3 de la tarda, a l'Ajuntament. A la tarda hi torno, però les feines ja són més aviat de tipus polític, al contrari de les del matí, que són més burocràtiques. S'han d'organitzar els plens, les comissions informatives; cal fer viatges a Barcelona per tenir contactes amb el món de la política; reunions, assistència al consell comarcal del Vallès Occidental...

—*Per quins mitjans t'informes de les coses que passen al nostre poble?*

—Per tots. Sí, per tots. Perquè encara hi ha el concepte de poble petit, i al vèrtex del cap d'amunt hi arriba gairebé tot de manera molt directa.

—*Ets pessimista?*

—Potser per naturalesa ho sóc una miqueta. De totes formes, ho era més de jove. A mesura que et fas gran, et vas corregint, vas madurant i et vas tornant més optimista.

—*Et preocupa el judici que puguin fer de tu?*

—No, no. També m'hauria preocupat més anys enrere. Cada vegada m'afecta menys.

—*Un consell als joves.*

—El món és dels joves, com sempre. Com a consell els diria que s'agafin les coses una mica seriosament, amb responsabilitat, que llegeixin molt i que aprofitin l'experiència que troben feta. Que aquesta experiència la sumin a la seva empenta i innovació i som-hi! perquè ells són el motor de la societat. Jo crec que la joventut ha de treballar de seguida. No els responsabilitzem fins que han deixat de ser joves i això és una

equivocació. És un error dels grans donar-los les coses fetes.

—*Tres fets de la teva vida.*

—Més que tres fets, jo resumiria la meua vida en un sol fet: aprendre de la vida. El contacte amb el món militar i la coneixença amb tota la gent de diferents cultures. L'haver de viatjar per la feina. El contacte humà que em reporta l'alcaldia... Tot plegat fa que al conviure amb altres persones vagis enriquint la teua personalitat. Com et diria, jo? et vas humanitzant. Així, doncs,

la meua vida està lligada sempre amb aquest aprendre de la pròpia vida. Una vida que jo resumiria en una sola paraula: humanística.

—*Autodefineix-te.*

—Ai! jo em definiria com una persona que no està mai satisfeta, que potser és massa egoista amb ella mateixa. Sóc aquari i es veu que els aquaris són així, perfeccionistes.

MARIA TERESA ESTEVE I SOLEY

QÜESTIONARI PROUST

- El principal tret del seu caràcter?
- Perfeccionista.
- La qualitat que prefereix en un home?
- Eficàcia i noblesa.
- La qualitat que prefereix en una dona?
- Convivència franca amb la parella.
- Allò que més estima en els amics?
- Sinceritat.
- El seu principal defecte?
- L'escés de perfeccionisme.
- La seva ocupació preferida?
- Excursionisme.
- El seu somni de benestar?
- Una casa plena de llibres i les quatre coses bàsi-ques per viure amb dignitat.
- Quina fóra la seva pitjor desgràcia?
- No poder fer el que faig.
- Què voldria ser?
- Un humà que treballa pel seu poble.
- On desitjaria viure?
- Al meu poble, però amb més bosc i muntanyes.
- Quin color prefereix?
- El verd
- Quina flor prefereix?
- El naret
- Quin ocell prefereix?
- El pigot
- Els seus autors preferits en prosa?
- Candel, Rovira i Virgili. Ara he disfrutat molt lle-gint a J. Moncada en «Camí de Sirga».
- Els seus poetes preferits?
- Machado
- Els herois de ficció?
- El capitan Nemo
- Les seves heroïnes de ficció?

- La Heidi
- Els seus compositors preferits?
- A. Dvorak amb la «Simfonia del nou món».
- Els seus pintors preferits?
- Picasso i Ribera
- Els seus herois de la vida real?
- Albert Switzert
- Les seves heroïnes històriques?
- La mare Teresa de Calcuta
- Els noms que prefereix?
- Els dels meus fills i també els curts i sonors, Pau, Marta, Josep.
- Què detesta més que res?
- La hipocresia i el desinterès per la humanitat.
- Quins caràcters històrics li desagraden més?
- Els caràcters que no han tingut interès pels altres.
- El despotisme.
- Quin fet militar admira més?
- De fet militar no n'admiraria cap, només quan un poble no ha tingut altre remei que alliberar-se per la força de les armes.
- Quina reforma admira més?
- Si és que se'n pot dir reforma, la confederació hel-vètica.
- Com us agradaria morir?
- En pau. A muntanya, i satisfet d'haver complert amb el meu deure.
- Estat present del seu esperit?
- Optimista.
- Fets que l'inspirem més indulgència?
- Els errors involuntaris quan la trajectòria de la per-sona és bona.
- El seu lema?
- Estimar, viure i deixar viure.

MARIÀ VILLANGÓMEZ, PREMI D'HONOR DE LES LLETRES CATALANES

Marià Villangómez i Llobet (Eivissa, 1913) ha obtingut merescudament el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1989. Per commemorar-ho, preparem per al proper número un breu estudi i una antologia de la seva obra poètica de la qual avui ens plau donar-ne un tast. Aquest poema Carrers de la marina pertany al llibre Declarat amb el vent (1963) i en ell podem veure la descripció que fa del seu poble nadiu. El poema és també un cant a la natura i mostra la preocupació per l'home que se n'allunya.

CARRERS DE LA MARINA

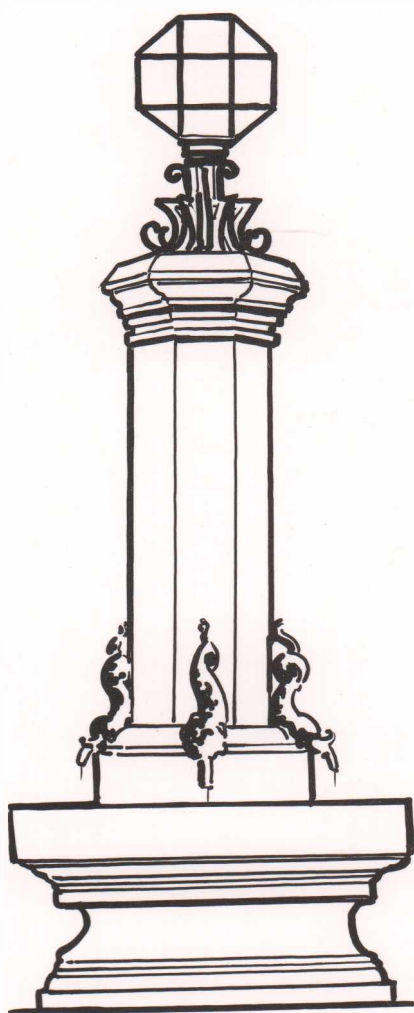
Això era la terra, l'aiguamoll tal vegada.
S'alcen dins l'ombra uns últims edificis.
S'estén l'asfalt al poble a poc a poc.
Hi ha grises voravies.
tertúlies de cadires entorn de les tauletes,
alguns aparadors il·luminats,
els cartells del cinema,
el meu passeig enmig d'atapeïdes arnes.
Veig flors, arbres urbans,
que amb tot em fa pensar en el bosc.
Al cap d'un carrer hi ha la mar,
el racó de mar que és el port,
però sols ho sabem pels tres pals d'un veler,
enllà dels quals s'aprofundeix la fosca.
Modestament elèctric és el vespre,
però de vells estels voltant aquest redol
municipal, aquest meu poble
cada any un poc més nou,
i alhora sempre un poc endarrerit.
I vaig avui entre coses dels homes
amb una estranya simpatia
i una flonja comoditat.
¿Diré que escolto la cançó
plaent i vulgaríssima
que ens imposa un cafè des del seu altaveu?
No sóc ben sol amb tots aqueixos passejants,
ni als altres ni a mi demano massa,
em deixo anar una mica a la ventura,
fins amb una modesta, lleu exaltació,
fins amb un punt de discreta tendresa.
I àdhuc arriba —folla riquesa— un aire verge,
que aquest sí que no és obra dels homes,
un aire que ha rasat damunt la mar i els camps.
I amb aquest aire ve tota la primavera,
la primavera que envaeix el poble
davall d'alguns estels avergonyits
i entre les noves fulles tremoloses
que comuniquen amb la terra
—la vella mare— ocultament.

MARIÀ VILLANGÓMEZ

JOSEP-RAMON BACH

ELS OCELLS PRESONERS

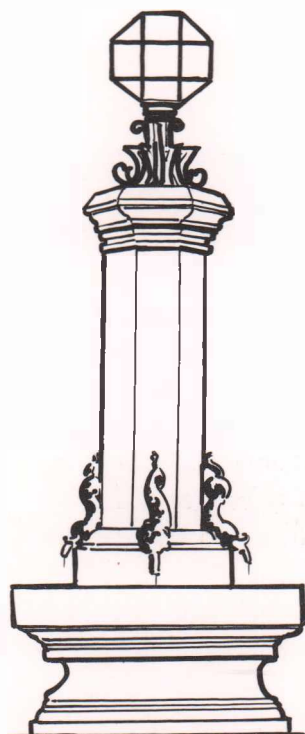

Dibuixos de XAVIER CABA

*A Josep Caixach i Caixach,
mirada i llavor d'aquest Castellar immarcescible.*

Quan els llocs comuns, a través de l'instrument multiplicador de la paraula, cerquen la concòrdia universal, els seus noms prenen una dimensió inequívoca, tan entenedora per a tothom com única per al lector agosarat que s'hi endinsa amb immaculada passió.

Castellar i les seves rodalies són, al marge d'una bella història natural, l'espurna del desig que encén el gran foc de l'existència, d'entremig les clarors de la qual, la mirada del lector intentarà descobrir-hi, com per art d'encanteri, les amagades vibracions que l'uneixen al decurs indeturable de la llegenda de l'home. Un exercici literari, amb voluntat de lírica expressió, que pretén revelar en la quotidiana presència d'un entorn nostre, el comú llenguatge d'una humanitat lluitadora, que sent i estima, si fa no fa, amb la riquesa de les seves llengües nadiues, de la mateixa manera.

Castellar del Vallès, com un exemple del silenci traspasat a la paraula. Com un mirall ocult en el cor de la terra.

SET DIES D'HIVERN

DIUMENGE

Els sacerdots de la llum
recordant l'alba immortal
cisellen a cops de cel
les punxes dels contraforts,
on l'abrupta serralada
perfila pluges d'hivern
a tall de rocós oracle.

DILLUNS

Himnes d'aire mormolant
ronsegen entre silencis

en fer-se de nit la vall
per dessota dels Emprius
de torturada memòria,
quan sorgeix de sobte el vent
i els ocells adoren ídols.

DIMARTS

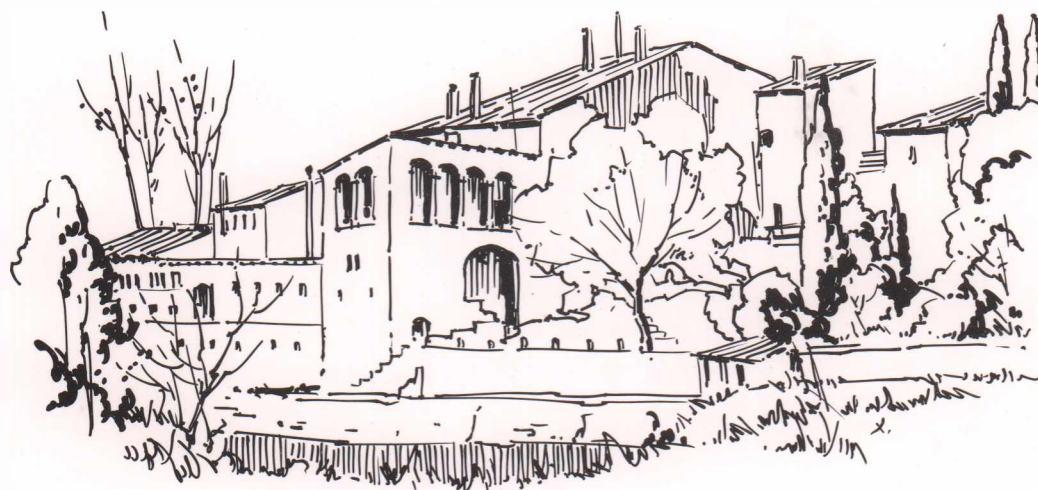
L'ardent plomall dels coloms
al bell mig de la ramblada,
de blancors espurnejant
la pallidesa del vespre,
llença cap al pic de l'Àguila
penyores en recordança
de les catedrals de marbre.

DIMECRES

On els roserars silvestres
amaguen els nius de pedra
les heures, com els amants que
abracen jacints purpuris,
per les canals del Marquet
embriden els lluminosos
cavalls d'altiva crinera.

DIJOUS

Les petges dels dracs malèfics
d'engallinat plomissall
amb retrunys obren el cor
dels ombrívols remolins
de pedra i aigües pregones.
Pel torrental de la conca
trotta el soroll del misteri.

DIVENDRES

Per les monacals arcades
del ventilat peristil,
com l'aigua passa pel corb
pedrís del pont de La Roca,
el dringueig dels campanars
esculpits en la tenebra
omple de guerrers el mas.

DISSABTE

Negra balcona de corbs
el mur del Castell de Pera
d'endomassada foscúria.
Entre les runes morents
de la immortal convulsió
la lluna invoca amb conjurs
els sacerdots de la llum.

ESPAIS PLAENTS

1

A la gran gorja del Llor
l'infinit ha pres la testa
d'un vermell cavall gallard,
crinera d'espessa neula,
que renillant, sinuós,
el seu origen celest
emula les veus de l'aire.

2

Les siluetes sagnants
de l'embanyada carena
sota l'argent somniós
de la lluna ennuvolant-se,
una corrua de braus
desafiant la bellesa
en el cantell de la mort.

PER SANT JOAN

1

L'estelada tremolor
de la flama entre els carrers
rosegant els nocturnals
ombradius del campanar
de San Esteve, acomboia
el somriure apassionat
dels imants en fer-se a l'aire.

2

Sota els balcons, a la nit,
el balandreig dels tillers
sillabeja la remor
dels avions afuant-se.
En cambra de murs ingenus
l'esclat rogent dels coets
apropa els estels a l'ànima.

ELS OCELLS PRESONERS

1

Batent l'herba clara
els ocells de la tristesa
són els querubins
assotats per la venjança
del seu intens resplendor.

2

A l'hivern fredós
damunt l'herba en agonia,
l'estrall de l'atzar
pren el color dels ocells
presoners de la puresa.

3

Les càlides pedres
en accidental repòs,
com plomes d'ocell
vençudes en el combat,
ajornen la llunyania.

EL CASAL ARDENT

Dos balcons, de dames encinta,
a cada banda del portal;
dues gàbies d'or en silenci
guardant la gènesi dels anys
a la memòria d'una casa
d'amples parets de color rosa,
on quatre ceptres enverats
a cada angle ventós, com déus
calçat amb plomes arrogants,
immortalitzàvem les flors
d'un jardí ocult a mirades,
a l'entorn del qual, la claror
ombradissa del modernisme
anava folrant de tristesa
el meu primer aprenentatge.

LES BUGADERES

En el blancall pedregós
dels rentadors de la Mina
(dolça aroma de geranis),
les dones treuen el dol
als davantals de la feina.
Mentre fan net el destí,
amb arbòries aixelles
de nocturnals branquillons,
la suor pels remolins
llambregants de les pitreres
enllumena els amorosos

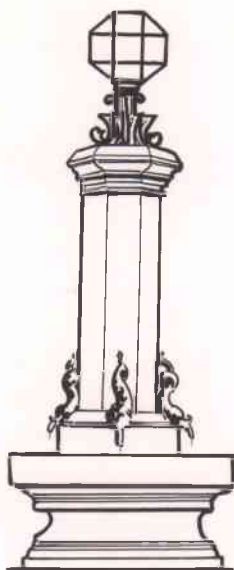
paratges de l'alegria,
a l'hora tèbia del sol.

VIATGE EFÍMER

Sota el cel serè
d'un vespre d'oratge
els coloms, batent
l'aroma de casa,
fugiren a l'ombra

sagnant de la posta,
fins a perdre el rastre
olorós del temps
en l'ample horitzó
d'una eternitat

antiga, on la idea
del retorn vivia
un nafrat silenci
d'infinites ales
desencadenant-se.

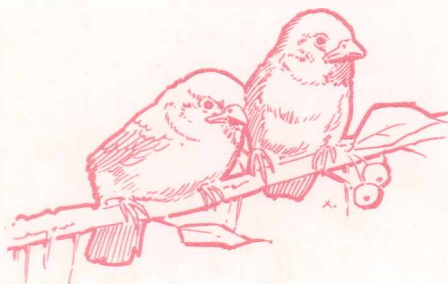
Res no és unívoc en el cor dels homes. Allò que avui encén el deliri col·lectiu, amb l'incontinència pròpia de la vella Mediterrània, demà pot restar amagat per sempre més entre les cendres venjadores de l'oblit.

Hem esbossat la memòria amb intenció d'universal pregària, quan, potser, caldria haver projectat les intuïcions de futur com a pública presència d'una banderola d'esperançada pietat. Heus aquí el dilema, que, en tot moment, anorrea el feble equilibri dels humans.

¿Són els perfils secret del clar-obscur els qui tracen les transparències de la llum del dia? ¿Són les ombres parladores d'aquest temps condensat en el vers les que edificuen les parets ufanoses del demà? ¿És el present, ocult en la foresta d'una realitat massa estrident la font miraculosa que ha d'alleugerir l'angoixa de viure?

El vers seguirà llimant el fil rosegat de l'impossible. Fins on el temps vulgui seguir essent paraula, el poema serà l'intrús que avivarà el foc de la polèmica. I el passat i l'avenir, com un llaç de païra, seran matèria de pedra per un poble que estimi el seu destí i accepti la seva lluita.

En Josep-Ramon Bach, que va néixer a Sabadell l'any 1946, visqué tota la seva infantesa i bona part de l'adolescència a Castellar del Vallès. En l'actualitat resideix a Barcelona.

De la seva producció literària, apuntem les obres següents: «Emilie Kraufort, alumna de primària» (Edició d'Antoni Clapés, Sabadell, 1972).

«Reliquiari» (Edició d'Antonio Avila, Sabadell, 1973).

«De rem i hores» (Ed. Mall. Col. Llibres del Mall, núm. 10, Barcelona, 1974).

«Diorames» (Ed. Mall. Col. Llibres del Mall, núm. 20, Barcelona, 1975).

«Almanac intermitent» (Obra dramàtica, estrenada al Teatre Regina de Barcelona, 1980).

«Revenedor d'agonies» (Amb gravats de J.P. Viladecans, Antoni J. Agra editor, Barcelona, 1984).

«D'humanal fragment» (Amb música de Benet Casablanca, Fundación March, Madrid, 1984).

«Trànsfuga de la llum» (Ed. Mall. Col. Llibres del Mall, núm. 86, Barcelona, 1985).

Sala d'Exposicions

WATTS·ART

Sant Pere d'Ullastre, 9 - CASTELLAR DEL VALLES

Exposició de Pintures

Miquel Mas

Del 17 de juny al 2 de juliol del 1989

HORARI: Feiners: Tarda de 6'30 a 9

Festius: Matí de 12 a 2, tarda de 6,30 a 9

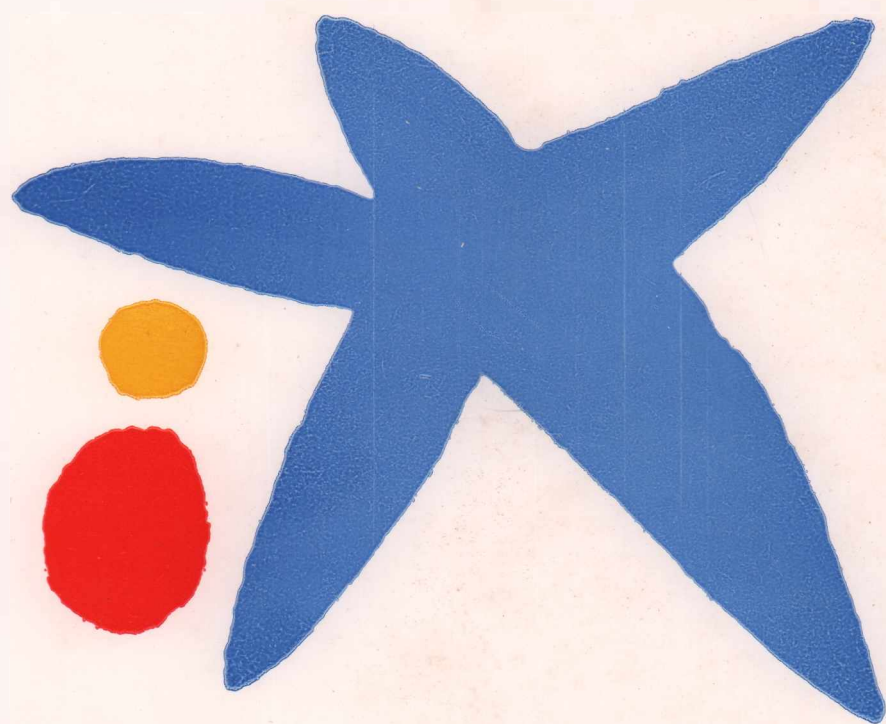
Ruscuet

Artilletres. — Revista cultural. — Núm. 7. — Any IV. — Castellar del Vallès. — Juny 1989. — Edita artilletres. — Imprimeix: Gràfiques Castellar. carrer Puig de la Creu, 3, telèfon 714 51 42. Dipòsit legal: B. 14.427 - 1986. — Fotocomposició: Novotipo. Passeig Tolrà, 15, esc. A, baixos, 4a. — Preu de subscripció any 1989: 1.300 Ptes.

Portada: Joan Brossa, *Poema visual*.

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"